

Hmotné a duševní vlastnictví, spoluvlastnictví, společné jmění manželů

Vlastnictví

Tato seminární práce se bude zabývat různými druhy vlastnictví, proto na začátku vysvětlíme jeho samotný význam. V první řadě je vlastnictví nebo také vlastnické právo důležitou podmínkou existence a fungování tržního hospodářství. Vlastnické právo zahrnuje právo věc držet, užívat a požívat její užitky, nakládat s ní.

Vlastnictví definuje také občanský zákoník a zákon 89/2012 Sb. „*Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím.*“

Hmotné vlastnictví

Za hmotné vlastnictví se považují veškeré věci a majetek, na které si můžeme sáhnout. Jde tedy například o dům, kolo, stůl, auto, žehlička, počítač, oblečení atd. Hmotný majetek pak můžeme také rozdělit na:

- a) movitý (je materiální povahy a dá se přemísťovat),
- b) nemovitý (nelze ho přemísťovat, je svázaný s půdou).

Duševní vlastnictví

Dalším druhem vlastnictví, je duševní vlastnictví, což je soubor práv k výsledkům duševní a tvůrčí činnosti člověka. Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO) uvádí definici: „*Duševní vlastnictví je vlastnictví k nehmotnému statku, které se na základě obecného souhlasu považuje jak za duševní svou povahou, tak i zasluhující ochrany.*“ Jde tedy například o písně, knihy, různé texty, módní značku, název firmy, vynálezy atd.

Duševní vlastnictví lze rozdělit na dvě odvětví práv.

a) Autorské právo

Autorské právo je zakotveno v novém občanském zákoně č. 121/2000 Sb. Zaručuje nedotknutelnost díla bez souhlasu autora a o právo nárokovat si autorství, být tedy uváděn jako autor. Autorem může být uváděn pouze jeden člověk, nikdy právnická osoba. Pouze on může svolit k použití díla, ke změně nebo ke zveřejnění.

Za autorské dílo zákon považuje dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.

Principy autorského práva jsou:

- Teritorialita (tzn. právní zásada, podle které se k posuzování právních skutečností používá právní řád dané země)
- Absolutní výlučná ochrana
- Neformálnost vzniku ochrany
- Nepřevoditelnost
- Časové omezení
- Ochrana formy, nikoli obsahu

Klíčovým znakem autorského práva je neformálnost vzniku ochrany, což je také hlavní rozdíl k právu průmyslovému. Znamená to, že autorské právo vzniká okamžitě v momentě vytvoření díla autorem. Vzniká neformálně, tudíž není k tomu zapotřebí žádných formálních úkonů. Dalším znakem je nepřevoditelnost, kdy jde o to, že autor nemůže autorství převést na třetí osobu. Nemůže se svého autorství vzdát, prodat ho ani nikomu darovat.

Nejdůležitějším znakem autorského práva je ochrana formy. Autorské právo totiž nechrání obsah díla, myšlenky tam obsažené či jeho originalitu, ale chrání pouze vnější formu provedení. Například vyjádření stejných myšlenek není porušením autorského práva.

b) Průmyslové právo

Jak jsme uvedli výše, autorské právo chrání výsledek tvůrčí činnosti jedné fyzické osoby, naproti tomu průmyslové právo chrání předměty, ke kterým může současně dojít vícero osob. Průmyslové právo je založeno na formálním principu. To znamená, že k jeho vzniku je potřeba formální zápis do veřejného rejstříku spravovaného úřadem průmyslového vlastnictví.

Často je toto právo využíváno například v technologickém odvětví, kdy k výsledkům díky fyzikálním zákonům může dojít více osob. Poté právě přichází otázka, komu bude průmyslové právo náležet? Na to je ale jednoduchá odpověď, tomu, kdo přijde dřív a přihlásí první předmět k ochraně. Platí zde tedy tzv. právo priority.

Průmyslová práva, nebo také průmyslové vlastnictví můžeme roztřídit následovně:

- práva k výsledkům tvůrčí činnosti (patenty na vynálezy, práva k novým odrůdám rostlin atd.),

- práva na označení (ochranné známky, obchodní firmy, označení původu a zeměpisná označení)

Piráctví

V dnešní době se také v souvislosti s duševním vlastnictvím a autorskými právy používá často pojem „piráctví“. Tím rozumíme neoprávněné nakládání s autorskými díly a ostatními předměty ochrany podle práv souvisejících s právem autorským takovým způsobem, který přísluší pouze nositelům práv k těmto dílům a ostatním předmětům.

Piráta je tedy ten, kdo bez souhlasu nositelů autorských práv a práv s nimi souvisejících, užívá předmět ochrany podle těchto práv, dopouští se neoprávněného zásahu do autorského práva práv s ní související.

Spoluvlastnictví

Na základě toho, kolik určitou věc vlastní osob, rozlišujeme:

- a) výlučné vlastnictví **jednoho vlastníka**,
- b) společné vlastnictví dvou nebo více vlastníků, tzv. **spoluvlastnictví** nebo
- c) **společné jmění** manželů.

Podle aktuálního znění Nového Občanského zákoníku (díl 4, spoluvlastnictví) jsou spoluvlastníky osoby, kterým náleží vlastnické právo k věci společně.

Spoluvlastnictví je tedy „vlastnictví dvou a více osob k jedné společné věci“. Spoluvlastníci nakládají s věcí jako jediná osoba, každý ze spoluvlastníků má k celé věci právo, (nikoliv tedy pouze k její části, např. k jednomu pokoji v bytové jednotce či k části pozemku), právo je však omezeno právy dalších spoluvlastníků. Míra, v níž se spoluvlastník podílí na společné věci, se nazývá spoluvlastnický podíl.

Spoluvlastníkovi náleží jednak vyúčtování, jak bylo se společnou věcí nakládáno, tak **i podíl z plodů a užitků ze společné věci**.

Podle § 1119 vyúčtování se lze domáhat po uplynutí doby obvyklé povaze správy společné věci, při zániku spoluvlastnictví nebo při zániku účasti v něm, anebo z jiných důležitých důvodů.

§ 1120 nám říká, že plody a užitky ze společné věci se dělí podle poměru podílů. To, jak se potom naloží s plody a užitky ze společné věci (které nelze podle podílů rozdělit), určí

dohoda spoluvlastníků. Pakliže se spoluvlastníci nedohodnou, prodají se tyto plody a užitky vhodným způsobem a vzniklý výnos se rozdělí podle podílů.

Rozeznáváme:

a) **podílové spoluvlastnictví**, kde jednotlivým spoluvlastníkům náleží ideálně určené podíly ke společné věci (může se jednat i o podíly různé veliké a jejich počet není zákonem omezen),

b) **společné jmění** manželů, které může vzniknout jen mezi manželi. V případě, že vlastnické právo k téže věci náleží současně více osobám, hovoří občanský zákoník o spoluvlastnictví.

Míra, v níž se spoluvlastník podílí na společné věci, se nazývá **spoluvlastnický podíl**. Spoluvlastnictví podílové: právní vztah mezi dvěma i více osobami, spojuje je vlastnictví k jedné věci (movité i nemovité).

Jedná se však o **ideální podíl**. Každý ze spoluvlastníků je úplným vlastníkem svého podílu a může s ním nakládat dle své vůle, přičemž však nesmí zasahovat do práv ostatních vlastníků (občanský zákoník v § 1123 stanoví, že nakládání se spoluvlastnickým podílem „nesmí být na újmu právům ostatních spoluvlastníků“). Spoluvlastníci se na správě společné věci podílejí v míře odpovídající velikosti jejich podílů (tj. při rozhodování o společné věci se hlasy každého spoluvlastníka počítají z velikosti jeho spoluvlastnického podílu).

Vzniká: a) ustanovením zákona (děděním),

b) rozhodnutím soudu,

c) právním úkonem (uzavření smlouvy).

Způsob vzniku spoluvlastnictví určuje též určení velikosti podílů, jež mohou (ale nemusí) být stejné, jsou vyjádřitelné zlomkem (resp. procentem). Smlouva může (ale nemusí) podíly určovat (pokud neurčuje podíly, podíly všech jsou stejné).

Povaha: **nejedná se o skutečné podíly na věci ve vlastnictví**, ale o **ideální podíly**, které označují míru práv a povinností, které přísluší spoluvlastníkům.

Spoluvlastnictví spoluvlastníkovi zajišťuje: - účast na výkonu práv a povinností vlastníka (velikost spoluvlastnického podílu je rozhodující pro hospodaření se společnou věcí),

- účast na příjmech plynoucích ze spoluvlastnictví (z pronájmu věci, z prodeje výnosu, plodů z věci),
- podíl na nákladech na věc.

Spoluvlastnictví **zaniká** buď oddělením ze společné věci (tj. rozdělením věci na dvě samostatné věci, z nichž jedna se stane výlučným vlastnictvím oddělujícího se spoluvlastníka a druhá zůstane ve spoluvlastnictví ostatních spoluvlastníků), nebo zrušením spoluvlastnictví. Spoluvlastnictví lze zrušit **dohodou** nebo **soudně**.

Při zrušení spoluvlastnictví se spoluvlastníci mohou vypořádat jedním ze tří způsobů: rozdělením společné věci, jejím prodejem a následným rozdělením výtěžku, nebo převedením vlastnického práva jednomu nebo více spoluvlastníkům s vyplacením ostatních.

Vedle obecné úpravy spoluvlastnictví obsahuje občanský zákoník i dvě úpravy zvláštní, a to tzv. bytové spoluvlastnictví a tzv. přídatné spoluvlastnictví.

Společné jmění manželů

Jedná se o veškeré věci, které byly nabyty jedním či oběma manželi za **trvání manželství**. SJM je základní právní úprava majetkových vztahů mezi manželi, od podílového spoluvlastnictví se liší tím, že může existovat pouze mezi manželi a po dobu trvání manželství nejsou určeny podíly, každý z manželů je úplným vlastníkem věci, která patří do jejich společného jmění. K určení reálných podílů dochází až při zániku společného jmění, a to jeho vypořádáním.

Vznik SJM je vázán na okamžik uzavření manželství. Před uzavřením manželství může vzniknout také “svatební smlouva”, “smlouva manželská”, a to formou notářského zápisu.

Do SJM patří majetek (aktiva) nabytá za trvání manželství + dluhy (pasiva). Součástí společného jmění jsou tedy i dluhy, které jeden či oba manželé převzali za trvání manželství, zákon však upravuje některé výjimky. Součástí společného jmění není například dluh, který převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny (např. zapůjčí-li si jeden z manželů bez souhlasu druhého 100 000 Kč na hazardní hry).

Ze SJM je vyloučeno dědictví a majetek, který nabyt jeden z manželů, věci osobní potřeby, lze jej rozšířit či zúžit.

Povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi **náleží oběma manželům společně a nerozdílně** a stejně tak jsou manželé společně a nerozdílně **zavázáni či oprávněni z právních jednání** týkajících se věcí ve společném jmění.

Jak již bylo zmíněno výše, do SJM budou patřit pouze dluhy převzaté za trvání manželství. Existují však dvě výjimky, nebudou tam spadat dluhy, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto

majetku, např. manžel nesplácí spotřebitelský účelový úvěr, díky kterému zakoupil motorové vozidlo před uzavřením manželství.

Také do SJM nebudou spadat dluhy převzaté pouze jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela, přitom se nejedná o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny, např. manžel si půjčil od restauračního zařízení peníze, které pak prohrál v automatech.

U závažných záležitostí je potřeba souhlasu obou manželů, například používat společné jmění k podnikání je možné pouze se souhlasem. Za závazky ručí manželé celým svým majetkem i v případě, že je dlužníkem jen jeden z manželů. Oba manželé mají stejné právo majetek společně užívat

K zániku společného jmění dochází při zániku manželství (rozvod, smrt), ze zákona (uložení trestu, propadnutí majetku, prohlášení konkurzu na majetek jednoho z manželů) nebo vypořádáním.

Jestliže k vypořádání společných aktiv a pasiv nedošlo dohodou ani rozhodnutím soudu (popř. některý majetek nebo závazky nebyly vypořádány), nastupuje **po třech letech od právní moci rozsudku**, jímž se manželství rozvedlo, **zákonná nevyvratitelná domněnka**. To znamená, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že hmotné movité věci jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá a ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou. Stejně tak ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma.

Společné oddlužení: základní pravidla společného oddlužení manželů jsou **stejná** jako u **individuálního osobního bankrotu**. První předpoklad je, že manželé mají **závazky alespoň u 2 věřitelů** a delší dobu nedokážou splácet. Aby soud oddlužení povolil, musejí být schopni **během 5 let vyrovnat nejméně 30 % dluhů**.

Příklady: 1. Paní Radová zdělila po rodičích byt, který pronajímá a během manželství z pronájmu získala 200 tisíc korun. Kvůli povodním však byt musí zrekonstruovat. Náklady na opravy budou 300 tisíc korun. Spadá dluh za rekonstrukci do SJM?

2. Daruje-li otec své dceři (novomanželce) při svatební hostině peníze, aby novomanželům ulehčil vstup do společného života, současný zákoník stanoví, že .....

Zdroje:

JANKŮ, Martin. Základy práva pro posluchače neprávnických fakult. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 8071798835.

TOMANCOVÁ, Jaroslava. Základy práva (nejen) pro školy. Boskovice: Albert, 2007. ISBN 8073261103.

<https://www.podnikatel.cz/zakony/novy-obcansky-zakonik/f4582477/>

<https://www.penize.cz/osobni-bankrot/337408-manzele-muzou-do-osobniho-bankrotu-spolecne-kdy-se-to-vyplati>

https://www.idnes.cz/finance/hypoteky-a-pujcky/spolecne-jmeni-manzelu.A130829_110300_viteze_zuk

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11688401695-bankovkovi/218553110060009-dusevni-vlastnictvi/dikuse>

<https://patentnarozum.eu/lekce/autorske-pravo>

https://www.cpubfilm.cz/new/www/txt/piratstvi_tresty.pdf

<http://www.ifpi.cz/wp-content/uploads/2013/03/Z%C3%A1klady-pr%C3%A1va-du%C5%A1evn%C3%ADho-vlastnictv%C3%AD.pdf>

<https://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/teritorialita>